

VÁLASZTÓJOGI REFORM¹

AKÉPVISELŐHÁZ egyik 1932. évi márciusi ülésén Károlyi Gyula gróf miniszterelnök ezt a kijelentést tette: Senki sem vallja már azt, hogy a legközelebbi választásokat a jelenlegi választójogi törvény alapján tartásák. Az ősszel bekövetkezett kormányváltás után Gömbös Gyula miniszterelnök is hangsúlyozta, hogy szükségesnek tartja a mai választójogi rendszer megváltoztatását. Ha minden mástól eltekintünk is, ezek a miniszterelnöki kijelentések feltétlenül az időszerű problémák sorába emelték a választójogi reformot. Ennek a kérdésnek rendkívül sok vonatkozása van, amely igen éles ellentétekre adhat alkalmat a különféle felfogások között és az úgynevezett napi politika körébe vág. Ehelyütt ezekről nem óhajtunk szólni. A kérdés azonban emellett egyetemes jelentőségű s vannak olyan oldalai, amelyek elméletileg és a külföldön fennálló szabályok szerint is teljesen vagy túlnyomó részben tisztázottak. Az ilyen vonatkozású reformgondolatokról kívánunk az alábbiakban képet nyújtani. Ezt a feladatot megkönnyíti az, hogy éppen ezekre a pontokra nézve legújabbban hazánkban is meglehetősen egyöntetű közvélemény alakult ki.

Előre kell bocsátanunk, hogy ezidőszerint még nem áll rendelkezésre olyan alkotmányos rendszer, amely meggyőzhette volna az illetékeseket arról, hogy a többé-kevésbé általános és egyenlő szavazójog alapján létrejött parlament szerepét valamely más rendszerű parlament (érdekképviselő, stb.) jobban betölti. Az ennyire messzemenő reformokat tehát eleve mellőzzük, annál is inkább, mert nézetünk szerint az államéletben is leghelyesebb az intézményeket kellő időben fokozatosan átalakítani s így lépést tartani a haladó idő változó követelményeivel. Ebből kiindulva irányadó elvnek a következőkben is azt tekintjük, miként lehet a jelenlegi állapot aránylag kevés változtatásával elérni vagy megközelíteni a kívánt célokat, ami egyúttal a fontolva haladónak nevezett felfogás számára is némi könnyebbséget nyújt új eszmék elfogadása szempontjából.

Mindezek tekintetbevételével az időszerű választójogi reform azokból a pontokból állana, amelyekre nézve a közfelfogás nagyjában egységesnek tekinthető. Ezek a következők:

- I. A képviselők számának csökkentése.

¹ Miként már múlt számunkban, Bernát István hasonló tárgyú cikkénél kiemeltük, a választójog kérdését aktualitása miatt azon szándékkal tárgyaljuk, hogy a különböző álláspontú cikkekből közönségünk általában tájékozódhassák e komplex kérdéstről, anélkül, hogy a szerkesztőség egyelőre állást foglalna a kérdés gyakorlati megoldását illetően.

2. Lajstromos szavazás kisebbségi képviselettel.
  3. Az ajánlási rendszer megszüntetése.
  4. A titkosság kiterjesztése.
- E pontokkal az alábbiakban részletesen foglalkozunk.

1. A KÉPVISELŐK SZÁMÁNAK CSÖKKENTÉSE. A magyar képviselőház jelenleg 245 tagból áll. Hogy a jelenlegi létszám túlnagy, ahhoz aligha fér kétség, hiszen a 18 millió felüli Magyarországnak a háború előtt 413 képviselője volt, majd az 1914. évi reform szerint 435. A 9 millió lakost el nem érő Csonka-Magyarországra eszerint körülbelül 200, legfeljebb 210 képviselő jutna. Ha pedig a szomszéd államokat nézzük, a kb. 6 milliós Ausztriának 165 és a majdnem 15 milliós Csehszlovákiának 300 képviselője arányában is túlnagy nálunk a képviselők száma, még ha nem is szólunk a távoli Hollandia, Belgium vagy Svájc sokkal kisebb parlamentjeiről. Ezeknek a kicsiny, de nagyműveltségű európai államoknak s a szomszédos nyugati utódállamoknak példája egyaránt megmutatja, mennyire súlytalanok az olyan érvek, hogy a nagyobb létszámú parlamentben jobban kifejezésre jutnak a közvélemény árnyalatai.

A képviselők számának csökkentése mellett szól az is, hogy csak előnnyel járhat, ha a törvényhozó testület a maga túlméretezésével nem ad követésre alkalmatlan példát a bürokráciának.

Anyagi megtakarítást is jelent a csökkentés az államháztartásnak, mert egy képviselő évi javadalmazása még a fizetések és tiszteletdíjak leszállítása után is megközelíti a 9000 pengőt. Ha 40 képviselővel kevesebb volna, ez mintegy 350.000 pengő megtakarítást jelentene a budget kiadási oldalán. Amikor manapság a hatos bizottságok és egyéb fórumok fontos dologi kiadások törlesztésével és tízezernyi apró existencia családi stb. pótlékának lefaragásával próbálják egy-két százezer pengő erejéig leszorítani a kiadásokat, nem látszik elvetendő gondolatnak 350.000 pengő törlése ott, ahol az mindössze 40 egyént s elég nagy részben jómódú embereket érint.

A képviselőház tagjainak számát tehát indokoltan lehetne csökkenteni olyan mérsékelt arányban, hogy az eddigi 245 helyett ezentúl 205 képviselő legyen. Ez a 163%-os csökkenés egyáltalán nem változtatná meg a parlamenti testület szerkezetét, az aránylatok éppen úgy képviselethez juthatnának és amellet, hogy arányos volna a képviselők háború előtti számával, a szegény Csonka-Magyarországhoz sokkal illőbb berendezkedés volna, mint a mostani. Az eddigi több képviselő politikai elhelyezkedésének szempontjából — ha ez egyáltalán felmerülhet — a felsőház átszervezése jelentene megoldást, ha t. i. a rendi és érdekképviseleti csoportok mellett — szintén megfelelő létszámcsökkentéssel — egy szenátusi jellegű csoport, magasabb korhatárral az aktív és passzív választói jogban, választatnék be.

Ha 205 tagból állana a magyar képviselőház, akkor nálunk átlagban 12.450 választóra jutna egy képviselő (eddig 10.420-ra), szemben pl. az ausztriai kb. 25.000-rel, a csehországi 30.000-rel, míg pl. a német birodalomban 60.000 szavazó választ egy képviselőt. A csökkentés mérve ilymódon valóban a legmérsékeltőbb volna.

Különösen világossá válik a képviselők számának csökkentésére irányuló törekvés helyessége akkor, ha a mai magas létszám keletkezési okait tekintjük. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a trianoni határ által kettészelt kerületek ittmaradt részét mindenütt meghagyták önálló kerületnek. Az ügynevezett csonka kerületek duzzasztják meg a képviselők létszámát nagyobbra, mint amennyi a csonka ország lélekszámának megfelelne. Ha leszámítjuk Budapestet, környékét és a törvényhatósági jogú városokat, amelyeket Trianon ebből a szempontból egyáltalán nem érintett, akkor 196 kerülettel kell számolnunk. Ezek közül majdnem 40 a többé-kevésbé csonka kerület, vagyis éppen annyi, amennyivel a mandátumok száma csökkentendő volna.

A kerületi beosztáshoz nem fűződik a magyar nemzetnek semmiféle történelmi tradíciója. De még a vármegyéket is lehetett közigazgatásilag egyelőre egyesíteni, amint a hivatalos elnevezés mondja. Mennyivel inkább lehet megszüntetni a kerületi beosztás kirívó trianoni aránytalanságait, amikor a helyzet e tekintetben az, hogy míg a Budapest-környéki kerületben majdnem 100.000 választónak van 5 képviselője, vagyis kb. 20.000 szavazóra esik egy mandátum s különben is számos kerület szavazóinak száma meghaladja a 16.000-et, addig Torontál megye megmaradt részében

a nagyszentmiklósi kerületnek 901 szavazója,

a törökkanizsai kerületnek 2771 szavazója külön-külön választ egy-egy képviselőt.

Ugyanígy Ung megye megmaradt részén a csonka nagykaposi kerületnek 1457, a csonka bácsmegyei tompái kerületnek 1432, a csonka gömörmegyei feledi kerületnek 1949, a biharmegyei csonka székelyhídi kerületnek 1989, a csonka Komáromnak 1995 szavazója van.

Hat kerület szavazóinak száma 2000-en alul, kilenc kerületé 2000 és 3000 között van és összesen 29 kerület szavazóinak száma nem éri el a 6000-t. Ez az igazságtalan állapot többé nem tartható fenn, hiszen az aránytalanság annyira megy, hogy pl. csonka Abaúj-Toma vármegye 29.401 szavazóval éppúgy öt képviselőt választ, mint pl. Sopron vármegye 59.762, vagyis több mint kétszer annyi szavazóval és a Budapest-környéki kerület 98.900 szavazóval.

A megoldás a lajstromos választás bevezetésében van, ami egyúttal kizárja azt a látszatot, mintha a csökkentés egyes képviselők mandátuma ellen irányulna.

2. LAJSTROMOS SZAVAZÁS KISEBBSÉGI KÉPVISELETTEL. Ma, amikor Budapesten, környékén és az ország legkülönbözőbb részem fekvő törvényhatósági jogú városokban már lajstromosan és pártok szerint választják meg az országgyűlési képviselőket s amikor ez a választási mód a törvényhatósági választásoknál minden vármegyében érvényesül, önmagukról elesnek azok az érvek, amelyekkel valamikor a lajstromos szavazás idegenszerűségét, a magyar szellemmel össze nem férő voltát igyekeztek bizonyítani.

Egészen kétségtelen az, hogy a kisebbségnek is megfelelő képviseletet nyújtó lajstromos szavazás útján a parlament tökéletesebb képét adja a közvélemény valóságos megoszlásának, mint a többség

kizárólagos és nyers érvényesülése esetén. A közmondás szerint a fák nem nőnek az égig, amiben benne van az, hogy ne is nőjenek. A parlamenti többségeknek sem szabad túlságosan megnőniük. Már csak azért sem, mert a közvélemény a legritkább esetben lehet annyira egységes, hogy kilencven vagy százszázalékos többség alakuljon ki. Az országban meglevő kisebbséget a képviselőházban is kifejezésre kell juttatni. Ez pedig az egyéni választásnál nem mindig történik meg. 1931 júniusában pl. Baranya vármegyében kb. 10.000, Hajdú vármegyében 12.000, Bihar vármegyében 16.000-nél több, Sopron vármegyében 20.000-nél több kisebbségi szavazat egy mandátumhoz sem jutott.

Az is bizonyos, hogy lajstromos szavazással jobban megközelíthető az a követelmény, hogy a parlament színvonalára a központból valamennyi párt emelő hatással legyen. Minden pártnak kétségtelenül az az érdeke, hogy minél jelentősebb egyéniségeket juttasson be a maga képviselőiül a parlamentbe. Ha nagyobb kerületek vannak és ezekre jelötlajstromokat kell összeállítani, akkor ez a törekvés természetesebben érvényesül, mint ha egyéni hivatalos jelöltekkel kell leküldeni egy-egy kerületbe vagy pedig kizárólag a helyi tényezők döntenek esetleg teljesen a központi, sőt a megyei vezetőség ellenére. Másrészt azonban lajstromos szavazásnál meg kell egyeznie a központnak a helybeli kívánságokkal s így egészséges kompromisszum és kapcsolat jön létre a központi pártérdek és az egyes helyeken érvényesülésre törekvők között. A listás szavazás tehát bizonyos vonatkozásban nemhogy kevesebb, hanem több összeköttetést teremt a főváros és a vidék között, mint az egyéni választás jelenlegi rendszere. Szükségessé teszi az állandó szervezkedést, a kölcsönös mélyrehatóbb megismerkedést fent és lent s amellet egészségesebb alapra helyezi a politikai életet abból a szempontból is, hogy a pártoknak egyenlő mértékkel mér a hivatalos tényezők részéről is, hiszen pl. az elfogadott jelöltlistákat egy plakáton egymás mellett teszik közzé, a világnézeti, politikai vagy egyéni meggyőződésre bízva azt, hogy ki melyiket tartja értékesebbnek.

Az elmondottakból következik már, hogy a lajstromos szavazásnak azt a módját tartjuk megfelelőbbnek, amely egyrésztől együttműködést tesz szükségessé a központi és a helyi tényezők között, másrésztől elegendő érvényesülést enged az egyes vidékek különböző viszonyainak, tehát bizonyos értelemben közelebb áll az egyéni választás rendszeréhez.

Az úgynevezett országos lajstrom nem ilyen természetű. Sem abban a formájában, hogy az egész országban minden pártnak egy-egy nagy listájára szavaznak, sem az egyéni választás korrektúrájául szolgáló kiegészítő országos lajstrom esetén. Az első esetben úgyszólván semmi személyi kapcsolat nincs a jelöltlista és a választók között, csak a pártprogram vagy egy nagy név körül forog minden, hiszen a választók még csak nem is látják soha a megválasztandók nagy részét, nem is hallottak róluk s emellet túlnagy ugrásnak is látszik a választóközönség „nevelése“ szempontjából, hogy a néhány ezernyi vagy tízezernyi lakosú kerület helyett egyszerre hárommillió választó köréig terjedjen a látóköre.

A kiegészítő országos lajstrom viszont — abban a formában, mint az 1925-ös választójog tárgyalásánál felmerült — azért nem látszik elfogadhatónak, mert alapul megtartaná az egyéni választás rendszerét amelyet az előbbieket szerint kevésbé jónak vélünk, azonkívül mintegy kétféle képviselői típust teremtene, olyat, akinek van kerülete és olyat, akinek nincs, végül vagy az összes leadott szavazatok aránya szerint osztanák ki a kiegészítő lajstromnak juttatott mandátum-kontingenst: ebben az esetben a kerületekben megválasztott képviselőkre esett szavazatok voltaképpen kétszeresen érvényesülnek, — vagy pedig csak a kisebbségi szavazatokat összegeznék a lajstrom javára: s akkor az egyéni érvényesülésre képtelenek bizonyult kisebbségi képviselők külön kategóriáját kapnók, ami semmiesetre sem előnyös.

A kívánatos megoldást a vármegyei lajstromos választásban látjuk. Mindjárt hozzá kell azonban tennünk, hogy gyakorlati szempontokból legtöbb helyen a vármegyéknek bizonyos összevonásával kellene a választókerületeket megállapítani. Enélkül ugyanis nem lehet elérni azt, hogy a különböző kerületekben megközelítően ugyanannyi választóra essék egy mandátum és igen különböző volna azoknak a szavazattörödékeknek nagysága, amelyek egyes kerületekben még érvényesülnek és másokban már nem. A tökéletes matematikai egyenlőséget természetesen sem az egyik, sem a másik vonatkozásban nem kell többre becsülnünk, mint azt a szempontot, hogy legalább félig-meddig összetartozó, rokonjellegű vidékek közönsége válasszon együtt egy-egy lajstromos kerületben s hogy a tradíciós vármegyei határokat feleslegesen ne érintsük.

Az alábbiakban két példát adunk a lajstromos kerületi beosztásra. Mindkét esetben kétféleképpen történhetné a mandátumok kiosztása. Vagy úgy, amint most a lajstromos kerületekben történik, azaz a szavazatoknak a mandátumok számával való elosztásánál kapott számot egyszer vagy többszörösen elért pártok egy vagy több mandátumot kapnak s a maradék-mandátumok sorrendben a legnagyobb szavazattörödékeknek jutnak. Vagy pedig úgy, hogy a szavazattörödékeket az egész országban, esetleg egyes országrészekben összegezik és így összesítve történik a második, a maradék-mandátumokra vonatkozó kiosztás. Apró pártok rendszerint a törödékek révén sem jutnak mandátumhoz, mert a nagy pártoknak maradék-szavazatai is legtöbb esetben túlszárnyalják azokat, de külföldi példák alapján kimondható volna, hogy törödékmándátumot vagy csak olyan párt kaphat, amely legalább egy kerületben teljes mandátumot is szerzett, vagy pedig az egész országban összesen bizonyos szavazatszámot kapott. Utóbbi esetben azonban nem tanácsos magas határt szabni, (elegendő volna kb. 10.000-t), különben figyelemreméltó kisebbségek maradhatnak képviselő nélkül s minden ilyen korlátozás veszélyezteteti az alapelvet, a mandátumoknak a szavazatok tényleges arányában való elosztását.

Az első terv, amelyet bemutatunk, a vármegyéknek minél kevesebb összevonását teszi szükségessé és a törvényhatósági jogú városok külön kerületeit teljesen érintetlenül hagyja.

A) Beosztás.

I. Vármegyék :

	Választana	Választók száma 1931-re
Abaúj-Torna és Zemplén vm.	5 képviselőt	(eddig 10), 68.748 választó,
Baranya vm.	7 „	(eddig 8), 95.505 „
Békés vm.	7 „	(eddig 8), 101.643 „
Bihar és Hajdu vm.	8 „	(eddig 12), 91.966 „
Borsod-Gömör és Kishont vármegye	6 „	(eddig 9), 76.579 „
Csanád-Arad-Torontál és Csongrád vm.	6 „	(eddig 10), 72.998 „
Fejér, Komárom és Esztergom vm.	10 „	(eddig 12), 128.067 „
Győr, Moson-Pozsony és Sopron vm.	9 „	(eddig 11), 114.732 „
Heves vm.	7 „	(eddig 8), 88.990 „
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	9 „	(eddig 12), 100.589 „
Nógrád és Hont vm.	5 „	(eddig 7), 61.549 „
Somogy vm.	10 „	(eddig 11), 133.314 „
Szabolcs és Ung, Szatmár és Bereg vm.	7 „	(eddig 14), 91.000 „
Tolna vm.	7 „	(eddig 7), 99.987 „
Vas vm.	8 „	(eddig 8), 100.999 „
Veszprém vm.	7 „	(eddig 7), 88.442 „
Zala vm.	9 „	(eddig 11), 113.868 „
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. északi része	15 „	(eddig 17), 180.293 „
Pest vm. déli része és Bács-Bodrog vm. ...	13 „	(eddig 14), 161.769 „

II. Törvényhatósági jogú városok :

Budapest szfv. 3 kerületben választ	25 képviselőt (6+9+10 mandátum),	(329.144 választó)
Szeged	választ 3 képviselőt	(35.776 „
Debrecen	„ 3 „	(29.776 „
Győr	„ 2 „	(16.641 „
Hódmezővásárhely	„ 2 „	(18.294 „
Kecskemét	„ 2 „	(16.826 „
Miskolc	„ 2 „	(20.863 „
Pécs	„ 2 „	(19.843 „
Baja	„ 1 „	(9.861 „
Sopron	„ 1 „	(12.274 „
Székesfehérvár	„ 1 „	(11.945 „

III. Különleges szerepe volt eddig a Budapest-könyéki kerületnek, az eddig kivételes lajstromos, titkos szavazás révén. E kerület az egyetlen, amelynél a mandátumok számának 5-ről 6-ra való emelését a választók igen magas száma miatt (98.914) elkerülhetetlennek tartjuk.

Az egyes kerületekben a mandátumok száma azért nem teljesen egyenlő, hogy ne kelljen megbontani a vármegyei határokat. Aránylag nagyobb a mandátumok száma az ország szívében, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében, valamint ott, ahol nagyobb számú város van s ezek eddig önálló kerületet alkottak. Az egyenlőtlenségek jórésze pedig abból származik, hogy egyes helyeken ezidőszerint még nagyobb az aránytalanság s ezt teljesen megszüntetni részben a túlnagy változás, részben a megyei határok miatt nehéz volna.

A jelenlegi állapot rendkívül nagy aránytalanságaira jellemzőül csak annyit, hogy Abauj és Zemplén vármegye ezidőszerint 10 képviselőt választ 68.746 szavazóval, Csanád-Arad-Torontál és Csongrád

vármegye 10-et 72.998 szavazóval, ellenben pl. Tolna vármegye 99.897 választóval csak 7, Heves vármegye 88.990 választóval csak 8 képviselőt küld. Ilyen példa még sok van. Ezeket az aránytalanságokat lehetetlen átvinni a lajstromos kerületekbe s ehhez képest a mi beosztásunk igen nagy nivellálást jelent.

A második terv nagyobb egységekkel dolgozik és a törvényhatósági jogú városokat is beosztja a tíz nagy választókerületbe. Budapest, környéke & Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 3 kerületet, Dunántúl 3, az Alföld 3, az északi dombos vidék 1 kerületet alkot. A kerületek így alakulnak:

B) Beosztás.

1. Budapest székesfőváros (1,005 ezer lakos, 329 ezer szavazó) 24 mandátum.
2. Budapest környéke és Pest vm. Duna jobbparti része (kb. 460 ezer lakos, 136 ezer szavazó) 9 mandátum.
3. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. többi része, Kecskemét város (kb. 950 ezer lakos, 270 ezer szavazó) 22 mandátum.
4. Bács-Bodrog, Csongrád, Csanád-Arad-Torontál és Békés vm., Baja, Hódmezővásárhely, Szeged városok (kb. 990 ezer lakos, 270 ezer választó) 22 mandátum.
5. Heves és Jász-Nagykun-Szolnok vm. (kb. 730 ezer lakos, 190 ezer választó) 16 mandátum.
6. Bihar, Hajdú, Szabolcs-Ung, Szatmár-Bereg vm., Debrecen város (kb. 970 ezer lakos, 213 ezer választó) 20 mandátum.
7. Abaúj-Toma, Zemplén, Borsod-Gömör-Kishont, Nógrád és Hont vm., Miskolc város (kb. 820 ezer lakos, 228 ezer választó) 20 mandátum.
8. Fejér, Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Pozsony, Sopron vm., Győr, Sopron és Székesfehérvár város (kb. 835 ezer lakos, 284 ezer választó) 22 mandátum.
9. Vas, Veszprém és Zala vm. (kb. 890 ezer lakos, 303 ezer választó) 23 mandátum.
10. Baranya, Tolna és Somogy vm. (970 ezer lakos, 368 ezer választó) 27 mandátum.

Ez esetben az arányosítás a választók számához képest még inkább megvalósult. Ilyen nagyságú kerületekben a képviselő és a választók közötti kapcsolat még fenntartható és az egyes kerületeken belül a lakosság nagyjában hasonló jellegű.

3. Az AJÁNLÁSI RENDSZER MEGSZÜNTETÉSE. A jelenlegi választói törvénynek legsúlyosabb kritika alá vont része az ajánlási rendszer. Úgyiszólván semmiféle nézeteltérés nincs abban, hogy ezt a rendszert fenntartani nem lehet. A jelöltek ajánlásáról természetesen a jövőben is gondoskodni kell és nem szükséges megengedni, hogy apró csoportosulások vagy egyéni kedvezményezések elvonják a szavazók egy részét a komoly pártoktól és felesleges izgalmakat és szétforgácsolódást okozzanak a választóközönség körében.

Az ajánlási rendszer megszüntetése alatt azt értjük, hogy ne legyen az ajánlásnak előválasztási jellege, azaz ne kelljen egy pártnak se harcot vívni szinte valamennyi választó aláírásáért, továbbá kizárassék az, hogy akár közigazgatási tényezők, akár mások az összes ajánlások túlnyomó nagy részének tűzön-vízen keresztül való megszerzésével vagy hamisításokkal az egyhangú választást mesterségesen biztosítsák a saját jelöltjük számára, végül ne jusson a választási biztos és bizottság olyan

helyzetbe, hogy az ajánlások óriási számánál és végeredményben hevenyészett összeállításánál fogva képtelenek lévén azokat a szükséges gonddal felülbírálni, vagy gondatlanul vagy tendenciával kell eljárniok. Mindezekre számtalan példát adott a legutóbbi, 1931 júniusi választás. A budapesti kerületek mindegyikében több ajánlást nyújtottak be, — mint amennyi a választók száma, s az elbírálás lehetetlenségéhez képest meglehetősen önkényes döntéssel az egyik kerületben elfogadták olyan párt ajánlását is, amely alig 2000 szavazatot kapott (a minimális ajánlás 5000 volt), a másokban pedig elütöttek a szavazásban való részvételtől olyan pártot is, amely joggal számíthatott 8—10.000 vagy még több szavazóra.

Ezeket a hibákat mind kiküszöbölné és az ajánlással elérni kívánt célt mégis biztosítaná, ha jóval kisebb számú ajánlást írna elő a törvény, ellenben a szelvénygyűjtés és hasonló, alkotmányos aktushoz nem méltó módszerek helyett közjegyzőileg hitelesített aláírások benyújtását kívánná meg. A lajstromos szavazás bevezetéséről szóló fejezetünkben vázolt A) terv szerinti beosztásnál a vármegyei kerületekben és a három budapesti és a budapestkönyéki kerületben 1000—1000, a törvényhatósági jogú városokban 500—500 hiteles aláírás benyújtása volna szükséges, ami a vármegyei kerületekben a szavazók 0.5—1.5%-ának, a városi kerületekben a szavazók 1.5—5%-ának ajánlását jelenti. A B) terv szerint elegendő volna kerületenként 3000 ajánló. Minthogy most a fővárosban és környékén 5000, egyebütt pedig a választók 10%-ának ajánlására van szükség, azonnal nyilvánvaló, hogy a közönségnek mily nagy része mentesülne az ajánlási hajszától. Az ajánlások elbírálása aránytalanul könnyebb volna, mert megfelelő formában elkészített, közjegyzőileg hitelesített aláírásoknál kettős ajánlás, azaz egy személy részéről két vagy több pártnak adott — sokkal kevesebb lehet, mint ma van, hamisítások sokkal kevésbé lehetségesek és a kisebbszámú ajánlást jóval könnyebben, valóban törvényesen a kellő időben és kellő gonddal is bírálhatja el az illetékes fórum. Jelentéktelen párttöredékek pedig 500, 1000 és 3000 hiteles aláírást ritkán képesek összehozni.

A közjegyzői hitelesítéssel kapcsolatos költségek semmiesetre sem nagyobbak, mint a szelvényhajszák költségei és teljesen legális választási költségeknek tekinthetők, sokkal inkább, mint a most erre fordított összegek, amelyek csak a korteskiadásokat szaporítják.

4. A TITKOSSÁG KITERJESZTÉSE. Szándékosan hagytuk utolsónak ezt a pontot, amely a parlamenti és sajtóvitákban legelső helyen szokott állani. Bizonyos ugyan, hogy a titkos szavazás, amely Szovjet-Oroszország és legújabban Jugoszlávia kivételével az egész világon megvan, elvi szempontból az egyedüli helyes szavazási mód, amelynek alkalmazására nézve hazánkban is most már majdnem teljes az egyetértés, hiszen ez a szavazási mód felszabadítja a választót a hatalmi és egyéb tényezők esetleges nyomása alól. Mégis a többi követelmény után szólunk csak róla két okból. Az egyik az, hogy az előbbi három fejezetben tárgyalt reformok a mai helyzethez képest annyival jobban teszik lehetővé a közvélemény akadálytalan megnyilvánulását és a

képviselőházba való bejutását, hogy talán még a nyílt szavazásnak nagyjában a mai mértékben való érvényesülése esetén is — ismételjük: a mostani helyzethez képest — lényeges javulást hoznának a választások tisztasága tekintetében. A másik, ami ezzel tulajdonképpen összefügg, az, hogy éppen ezért, ha vannak, akik aggódnak a titkos szavazás általános bevezetése miatt, ebben a kérdésben azt a fokozatos haladást alkalmazhassák, amelyet jónak látnak. Annyi érv szól a titkos szavazás mellett, hogy a magunk részéről teljesen indokolatlannak tartjuk a nyílt szavazásnak bármilyen kis mértékben való fenntartását, de ha illetékes helyen más vélemény alakulna ki, akkor az előbb említett feltételekkel elfogadhatónak látszanék a titkos szavazásnak csak kiterjesztése is.

A legkevesebb, amiről szó lehet, az, hogy valamennyi törvényhatósági jogú város mellett a nagyobb, legalább 30.000 lakosú megyei városok is titkosan szavazzanak. Ebben az esetben ezeket ki is lehetne venni a megyei kerületekből oly módon, mint a törvényhatósági jogú városokat. Ilyenek volnának: Békéscsaba (2 mandátum), Cegléd, Eger, Kaposvár, Kiskunfélegyháza, Makó, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Szentes, Szolnok, Szombathely. Ez 12 újabb titkos kerület volna, amihez hozzájárul még az a 3 törvényhatósági jogú város, amely 1—1 mandátummal most nyíltan szavaz, továbbá a Budapest-környéki kerület 1 új mandátuma, végül Miskolc Diósgyőrrel együtt 2 helyett 3 képviselőt választhatna. Eszerint a leendő 205 mandátumból 63 titkos választással töltenék be, s nyíltszavazásos maradna 142 mandátum, ami százalékosan kifejezve azt jelenti, hogy eddig 18%, ezentúl 31% esik a titkosan szavazó kerületekre. Ennél szerényebb igénnyel ezen a téren, úgy véljük, semmiképpen sem léphetünk fel, még ha teljes egészükben megvalósulnak is a lajstromos rendszerre és a helyesebb ajánlásra vonatkozó követelmények.

Jobb ennél a második átmeneti megoldás, amely abból állana, hogy a titkos szavazást kiterjesztenék valamennyi törvényhatósági jogú és megyei városra, valamint a 20.000 lakost elérő községekre. Ebben az esetben Budapest székesfővároson és a környéki kerületen kívül (428 ezer választó) 10 törvényhatósági jogú (192 ezer választó), 40 megyei város (271 ezer választó) és 6 község (Békés, Törökszentmiklós, Szarvas, Orosháza, Mezőkövesd és Diósgyőr — esetleg Miskolcot 3 kerületre kiegészítve — összesen 42 ezer választó) választana titkosan. Az ország 2.553 ezer választójából 933 ezer, tehát 36% jutna a titkosan szavazók csoportjába. Ilyen megoldásnál nem volna szükséges valamennyi titkosan szavazó helységet külön kerületté alakítani, hanem a vármegyei kerületekhez tartozhatnának s így azok mindegyikében volna titkos és nyílt szavazás is (154 mandátumnál), míg a törvényhatósági jogú városok továbbra is önálló kerületet alkotnának, legalább is az A) beosztás megvalósulása esetén (51 mandátumnál). Itt tehát csak kb. 25% volna a titkos kerület, de viszont a többi kerület választóinak 16%-a is titkosan szavazna.

A titkosság kiterjesztésének ezek a fokozatos módjai — ismételjük— a közvélemény nagy része előtt és az elméleti álláspont szerint is mesterkélt eljárásnak és túlságbanemő óvatosságnak látszanak az

egész világon meglevő állapottal szemben. Különösen nagy súllyal esik latba a titkos szavazás általános bevezetése mellett az az érv, amelyet igen tekintélyes konzervatív tényezők is magukévá tettek, hogy amikor Magyarország népszavazás útján kívánja visszaszerezni a tőlünk elszakított területeket, természetesen titkos szavazást kíván biztosítani az otlakó elcsatolt népségnek, hogy idegen uralom alatt is szabadon nyilatkozhassek meg Magyarország mellett a közvélemény; hogyan követelhetünk azonban másutt titkos szavazást, ha a magunk országában a nyílt szavazás rendszeréhez ragaszkodunk?

A tapasztalás ellentmond azoknak az aggodalmaknak is, amelyek felforgató elemek nagyobbarányú előretörésétől, esetleg uralomra-jutásától félnek a titkos szavazás általánosítása esetén. A legutóbbi angol választások megmutatták, hogy nemcsak titkos, hanem a legszélesebben általános választójog mellett is a konzervatív párt kapott abszolút többséget. Franciaországban a szavazatoknak egynegyedrészre sem esik a szociáldemokrata pártra, mint legszélső irányra s a kommunisták száma jelentéktelen. A köztársasági Németországban a kommunisták az 1930. évi választásokon a szavazatoknak csak 15%-át érték el és a szociáldemokratákkal együtt mindössze egy jó harmadrészét teszik ki a birodalmi gyűlésnek, közvetlen szomszédaink közül Ausztriában a kommunisták egyáltalán nem jutottak még parlamenti képviselőhez sem s a szociáldemokraták hosszú idő óta képtelenek a mandátumok felét megszerezni, holott talán minden állam közül Ausztriában a legerősebbek. Csehszlovákiában az 1920. évi erősen forradalmi jellegű parlamentben is csak 35% volt szociáldemokrata (a kommunistákkal együtt) s a kommunisták sohasem vitték 13%-on felül. Egyetlenegy állam sincs, ahol a felforgató szélsőség veszedelmes arányban érvényesült volna a parlamentben a titkos szavazás következtében. Mi jogon és mi alapon volna tehát feltehető, hogy éppen és egyedül Magyarország a kommunistáknak vagy akár a szociáldemokráciának az a kiválasztott földje, ahol minden európai országgal ellentétben ezen az úton többséghez vagy különösen nagy súlyhoz jutnának?

A NÉGY FEJEZETÜNKBEN elmondottak, amint előre jeleztük, nem foglalják magukban egy messzemenő választójogi reform eszméjét s nem ölelik fel talán a most szükséges intézkedések mindegyikét sem. Ez nem is volt célunk. Az itt tárgyalt négy pontban csak a legfontosabbnak s egyúttal nagyjában tisztázottnak látszó és meglehetősen egységesen megítélt kérdésekre kívántunk rámutatni, mert meggyőződésünk szerint az itt vázolt megoldásokkal lényeges és igen jelentős eredményeket érhetünk el alkotmányos életünk egészségesebbé tétele és egyensúlyi állapotának megteremtése terén. Ilymódon hitünk szerint elérhetnök azt a politikai megnyugvást, amelynek szükségességét a nehéz gazdasági helyzetre való tekintettel oly sokszor joggal hangsúlyozzák és ilyen körülmények között a közvélemény túlnyomó nagy része türelemmel megvárná, amíg — megfelelő időpontban — az esetleg más szükséges alkotmányjogi reformok napirendre kerülhetnek.

Nósz GYULA